

DUDUQLANADIGAN BOLALARNING RUHIY JARAYONLARINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Normamatova Nigina

Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti

Maxsus pedagogika va inkluziv ta'lim fakulteti

Logopediya yo'nalishi talabasi

ANNOTATSIYA

Ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy qismini, albatta, oliy ta'lim tizimidagi islohotlar tashkil etadi. Duduqlanadigan bolalarga tegishli psixologik, pedagogik, metodik adabiyotlarni o'rganish va tahlil qilish, duduqlanadigan bolalar ruhiyatini o'rganish, duduqlanadigan bolalar bilan olib boriladigan mashg'ulotlarni kuzatish olib boriladi.

Kalit so'zlar: duduqlanadigan bolalar, psixologik, pedagogik, metodik adabiyotlar.

Nutq buzilishlarining tibbiy ta'riflari Gippokratga (miloddan avvalgi 460-337) tegishli bo'lib, u nutq buzilishining sababini ko'p miqdorda shilliq qavatning miya shikastlanishi deb hisoblagan. Duduqlangan Demosfenning hikoyasini yunon yozuvchisi va faylasufi Plutarx (eramizning 46-127 yillar) "Qiyosiy hayot" asarida tasvirlab bergan va u Uyg'onish davrida Yevropada keng tarqalgan. Demosfen dengiz qirg'og'ida so'rf ovozi ostida nutq ritmini mashq qildi. U og'ziga mayda toshlarni olib, yurdi va tovushlarni shunday talaffuz qildiki, og'zidagi toshlarning zarbasi bemaqsad ritmiga to'g'ri keldi. Uy shifokori I. A. Sikorskiy birinchilardan bo'lib duduqlanishni bolalik kasalligi deb atagan va uni bolalar nutqining rivojlanish davri bilan bog'lagan: "Duduqlashning barcha holatlarining o'ndan to'qqiz qismi nutq rivojlanishi tugamagan davrga to'g'ri keladi". Shuningdek, u duduqlanishning sababini miyaning harakat nutq markazlari patologiyasida ko'rgan va keksalikni bolalar kasalliklari bo'yicha tibbiy darsliklarga kiritishni tavsiya qilgan. Bugungi kunda duduqlanuvchilar sonini tavsiflovchi turli raqamlar keltirilgan - 1% dan 5% gacha. Barcha mualliflar bir ovozdan erkaklarda duduqlanish ayollarga qaraganda 4 marta tez-tez uchraydi, shuningdek, 90-95% hollarda duduqlanish 2 yoshdan 7 yoshgacha bo'ladi.

Duduqlanish genetikasi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, duduqlanish uchun aka-uka mosligi 18%, dizigotik egizaklar 32% va monozigot egizaklar 77%. Duduqlanadigan erkakning bolalari uchun xavf darajasi quyidagicha baholandi: qizlar uchun - 9%, o'g'il bolalar uchun - 22%. Xuddi shu ko'rsatkichlar duduqlagan ayollarning bolalari uchun: mos ravishda 17% va 36%. Adabiyot ma'lumotlariga ko'ra va boshqalar hozirgi kunda hatto yirik ixtisoslashtirilgan tibbiyot

muassasalarida ham duduqlanishni davolash samaradorligi 60% dan oshmaydi. Bolalar bog'chalarida nutq terapiyasi guruhlarida murakkab usullarni qo'llash mumkin emasligi sababli bu samaradorlik past. Mamlakatimizdagi ko'plab tibbiyot muassasalarida va barcha logopediya maktabgacha ta'lim guruhlarida zamonaviy psixologiya fanining yutuqlarini hisobga olmagan holda, faqat didaktik usullar qo'llaniladi. Bundan tashqari, hatto chegara kasalliklarini davolash uchun zamonaviy psixofarmakologiya tomonidan olingan va sinovdan o'tgan bir nechta dorilar ham qo'llanilmaydi. Psixiatriya, psixoterapevtik va nutq terapiyasi amaliyoti o'rtasida ham katta tafovut mavjud. So'nggi 40 yil ichida biz psixofiziologiya va nutq terapiyasi o'rtasida ko'prik o'rnatishga harakat qilgan uchta asarni topa oldik, ammo ular duduqlanishning elektrofiziologik jihatlariga e'tibor qaratdilar va amalda muammolarni hal qilmadilar. uni davolash bo'yicha o'qitish. Duduqlanish - bu nutqning o'ziga xos, asosan reaktiv (funktional) koordinatsiya buzilishi. Tashqi tomondan, u oldingi va bir vaqtning o'zida og'riqli nevrologik va ruhiy o'zgarishlar bilan bog'liq bo'lgan nutq ritmining konvulsiv buzilishlarida, ayniqsa hissiy va irodaviy sohada namoyon bo'ladi. Duduqlanish duduqlanuvchining psixofizik holati, umuman uning shaxsiyati, atrof-muhitga bo'lgan munosabatlari va munosabatlari bilan chambarchas bog'liq. Ichki mexanizmlar nuqtai nazaridan duduqlanish turli xil bo'lib, uning har xil turlari mavjud. Shu sababli, duduqlanishning ko'p holatlari nevrotik holatlar bilan bog'liq bo'lsa-da va ko'pincha logonevrozlar deb talqin qilinsa-da, umuman olganda, duduqlanish nevroz tushunchasi va shuning uchun logonevroz atamasi bilan qamrab olinmaydi.

Duduqlanishning reaktiv, funksional mohiyatining isboti shundan iboratki, nutq mexanizmlari (ham markaziy, ham periferik) hech qanday organik zarar ko'rmaydi: ma'lum bir vaziyatda uzoq vaqt duduqlangan odam normal gapira oladi va duduqlanishning o'zi. asosan ta'lim orqali yo'q qilinadi; oddiy nutq aktidan tashqari, aksariyat hollarda tegishli mexanizmlar ham juda to'g'ri ishlaydi (qo'shiq aytish, nafas olish, ritmik nutq va boshqalar). Shu bilan birga, (nisbatan kamdan-kam hollarda) duduqlanish miyaning organik shikastlanishi bilan aniq bog'liq bo'lgan holatlar mavjud (restitutiv afaziya, alaliya, kontuziyadan keyingi soqovlik va boshqalar). O'zining tabiatiga ko'ra konvulsiv hodisalar bilan bog'liq bo'lib, duduqlanish qandaydir tarzda tegishli organik kasalliklar bilan dinamik ravishda bog'liq. Duduqlanishning uch darajasi mavjud bo'lib, ular K. Kondov va V. Ivanov (Bolgariya) tomonidan quyidagicha ta'riflanadi: engil daraja – ular faqat hayajonlangan holatda va tezda gapirishga uringanda duduqlanadilar; bu holda kechikish osonlik bilan yengib o'tadi, deyishadi, sizning nuqsoningizdan xijolat bo'lmasdan. O'rtacha daraja - tinch holatda va tanish muhitda ular oson gapiradi va ozgina duduqlanadi; Emotsional holatda qattiq qoqilish paydo bo'ladi. Og'ir daraja - ular butun nutq davomida doimiy ravishda hamrohlik qiladigan harakatlar bilan

duduqlanadilar. Duduqlanish sababi. Duduqlanish, ayniqsa qulay sharoitlar ("tuproq") mavjud bo'lganda, odamning asab tizimi va psixikasida bevosita o'ziga xos buzilishlarni keltirib chiqaradigan omillar (rag'batlantirish) natijasida yuzaga keladi. Qulay omillar.

- a) Ota-onaning nevroitik yuki;
- b) Duduqlanuvchi bolaning o'ziga xos nevropatik xususiyatlari;
- c) Hissiy taranglik, beqarorlik va tartibsizliklar duduqlanishga asos bo'ladi.

Sabablarni keltirib chiqaradi.

1. Sabablari anatomik va fiziologik. Bunga quyidagilar kiradi:

a) ensefalik oqibatlar va shikastlanishlar bilan kechadigan barcha turdagi jismoniy kasalliklar;

b) bosh miyaning boshqa organik buzilishlari;

c) asab tizimining charchashi yoki ortiqcha ishlashi;

d) burun, farenks kasalliklari, gırtlak va umuman tovush talaffuz apparatining nomukammalligi

e) umumiy vosita nogironligi.

2. Sabablari ruhiy va ijtimoiydir.

a) qo'rquv, qo'rquv.

b) Emotsional zo'riqishning kuchayishi...

v) Bolalikda nutqning noto'g'ri shakllanishi.

1) Nafas olayotganda, til bilan bog'langan nutq;

2) tilning burishishi;

3) ota-onalarning tez asabiy nutqi.

Duduqlanuvchi bolalarga taqlid qilish tufayli duduqlanish holatlari bo'lgan. Bunday ruhiy induksiyaning ikki shakli mavjud (ruhiy infektsiya); passiv - bola duduqlanuvchining nutqini eshitganda beixtiyor duduqlana boshlaydi, faol - unga taqlid qiladi va o'zini duduqlay boshlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. // O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to'plami.– T., 2017 .– B.39.
2. 8.Ayupova M. Logopediya. –O'zbekiston Faylasuflari Milliy Jamiyati . Toshkent, 2007.
3. Ayupova M.Y. Logopediya: darslik/ M.Y. Ayupova; O 'zbekiston Respublikasi Oliy va o 'rta maxsus ta 'lim vazirligi. — T.: O 'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2007. —560 b.
4. Ayupova M. «Korreksion ishlar metodikasi. (ma'ruzalar matni)». T 2005